

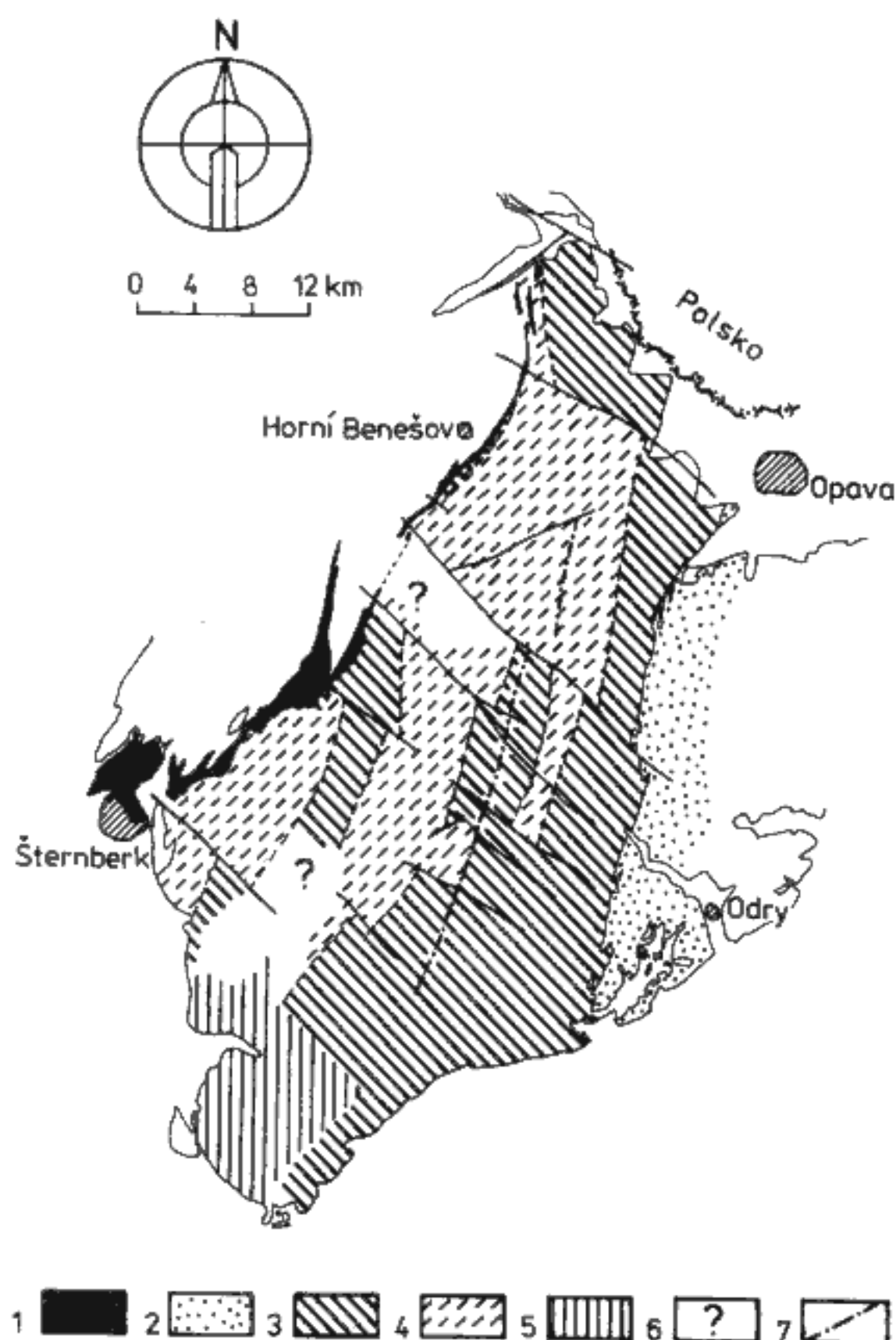
TEKTOGENEZE VÝCHODNÍ ČÁSTI NÍZKÉHO JESENÍKU A OKOLÍ

Během depozice spodní části moravického souvrství leželo západní pobřeží moře v místech dnešní šternbersko-hornobenešovské zóny. Svědčí o tom též úlomky vápnitých pískovců i vápenců stáří středního až svrchního visé, redeponované na krátkou vzdálenost do skluzových slepenců. Zdrojová oblast se postupně měnila – v moravickém souvrství přibývá úlomků a valounů anchi- i epizonálně metamorfovaných sedimentů vrbenské zóny a v jeho svrchní části se objevují valouny proterozoických metagranitoidů desenské klenby, kterých do nadloží přibývá. Je tedy zřejmé, že devonský zvrásněný a metamorfovaný pokryv desenské klenby se postupně stal zdrojem klastického materiálu. Dokládá tím zdvih desenské struktury (doprovázený snad vznikem třetích vrás ?) a ukončení hlavních vrásových deformačních procesů v této části bývalé pánve během svrchního visé. V této době se též změnil úklon hladiny vrás v západní části Nízkého Jeseníku na dnešní východní.

V době ukládání spodní části moravického souvrství měly vrásové struktury v různých příčných krátech různou vergenci. Existuje pestrá mozaika ker se západní nebo východní vergencí vrásových struktur (srovnej obr. 20). Území s rozdílnou vergencí struktur končí často na příčných (sz.–jv.) dislokacích, které zřejmě fungovaly nejen během sedimentace, ale též během plastické deformace usazovaných vrstev. Těmto synsedimentárním pohybům různých příčných ker vděčíme též za výskyt olistolitů břidlic typu hráze Kružberské přehrady. Důvodem odchýlných vergencí vrásových struktur je podle mého názoru různý sklon ker proterozoického podkladu již v době depozice moravického souvrství. Šternbersko-hornobenešovská zóna je linií rozhraní vergencí – západně od ní zcela převládá západní vergence struktur, kdežto východně od ní se prostírá pásmo s různými východními i západními vergencemi. Teprve východní okraj dnešního výskytu moravického souvrství vykazuje výhradně východní vergenci. Pro moravické souvrství jsou typické schodovitě vrásy s pouze slabě překocným ramenem a subvertikálním průběhem kliváže pouze v břidličných částech rytů. Vrásy bývají značného rozsahu, subvertikální křídlo může být i 2 km hluboké. Tímto způsobem se značně zvyšuje nepravá mocnost flyšových souvrství. Do podloží se složitá vrásová stavba uklidňuje. Je dokladem pro kernou šupinovitou stavbu podložních rigidních devonských karbonátů a proterozoického krystalinika, doprovázenou přesmyky. Kerné přesmyky rigidního podkladu vyznívají ve svrchním patře v překocných rozsáhlých vrásách, vyvíjejících se v plastických flyšových sedimentech. V tomto tektonickém stylu spatřuji doklad pro aktivní podsouvání ker předhoří pod tektogen.

V nejvyšším visé, v goniatitové zóně Goy, v době depozice hradecko-kyjovického souvrství, se přesunula zóna maximálního klesání značně na východ. V té době byla zdrojovou oblastí ve značné míře desenská klenba s okolím i západněji ležící struktury, jak dokládá největší (přes 1 m) valoun amfibolicko-biotitického granodioritu, pocházející ze zábřežské série. Rozsáhlé kilometrové překocené vrásy v hradecko-kyjovickém souvrství

bývají přetržené vrásovými přesmyky (Jakubčovice) s výraznou východní vergencí a svědčí o generelním úklonu hladiny vrás. Kliváž většinou chybí, hojněji se vyskytuje jen v převážně břidličném vývoji v okolí Fulneku.

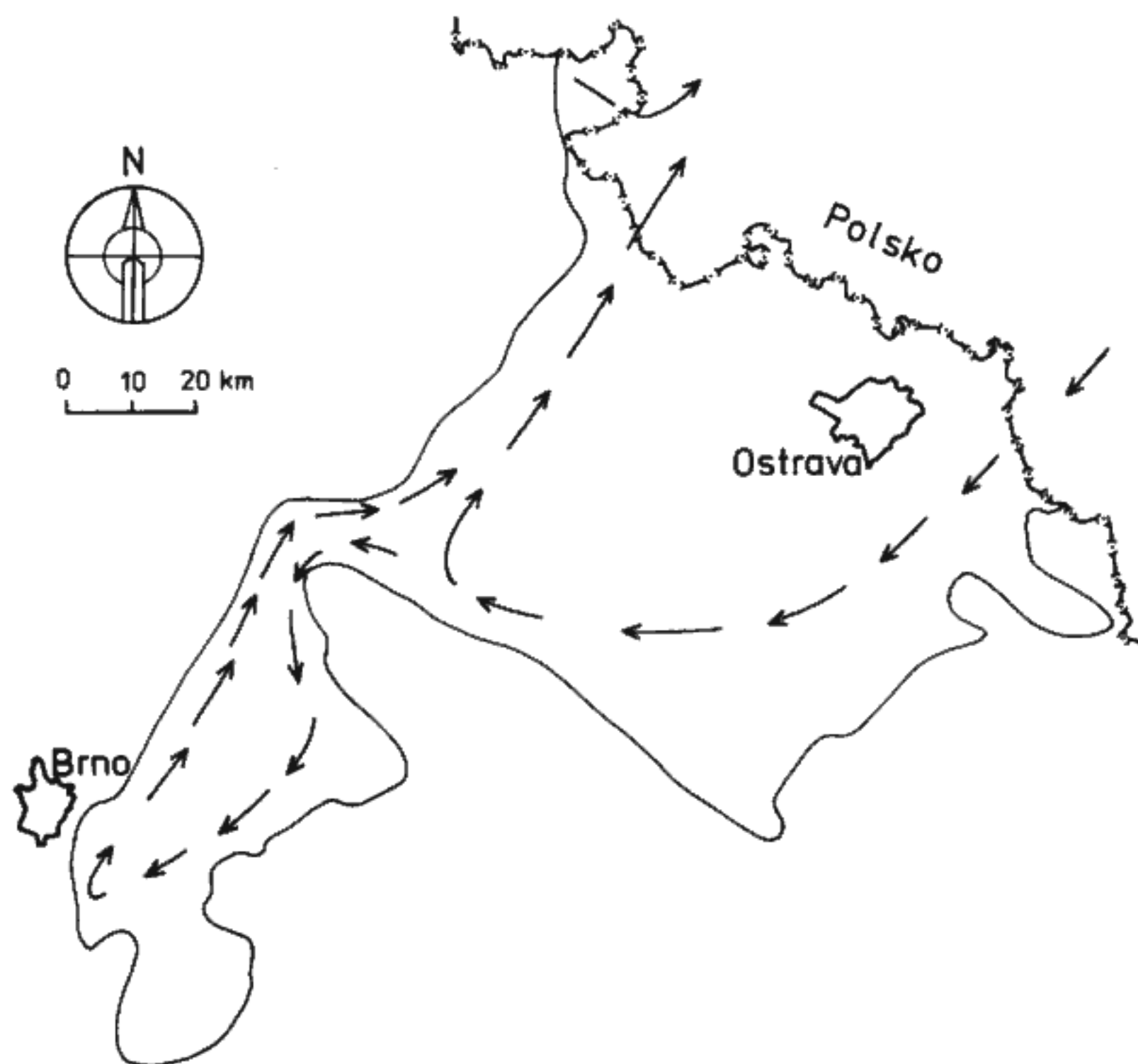

Obr. 20. Schematická mapa východní části Nížkého Jeseníku s vyznačením východní a západní vergence struktur v moravickém souvrství. 1 – devon a nejnižší karbon šternbersko-hornobenešovské zóny, 2 – hradecko-kyjovické souvrství, 3 – struktury s východní vergencí, 4 – struktury se západní vergencí, 5 – struktury bez vergence (na jihu), 6 – území bez detailního výzkumu, 7 – osa mladecké antiklinály.

Nejvýchodněji položenou zónou maximální subsidence je území dnešní předhlubně variského tektogenu (západní část hornoslezské uhelné pánve). Jak dokládá vrt Jablůnka 1 (Dvořák 1990), uložilo se kolem rozhraní visé/namur 1300 m sedimentů ještě před nástupem paralické sedimentace ostravského souvrství. Je pravděpodobné, že směrem k SSV od vrtu Jablůnka 1, pod dnešní zvrásněnou částí ostravského souvrství, má hradecko-kyjovické souvrství ještě větší mocnosti. Vložky pískovců s křemenem plutonického původu i hojný muskovit dokládají zdvih a denudaci metamorfítů i granitoidů variského předhoří na východě (Dvořák 1985). Mořské sedimenty, vyplňující předhlubeň ještě před nástupem paralické sedimentace, již neměly flyšový charakter.

Přechod z mořské do paralické sedimentace nastal v době, kdy subsidence v předhlubni byla z celého období variské tektogeneze nejrychlejší. Jak jsem doložil již dříve (Dvořák 1975), přechod nastal v době, kdy klastická sedimentace byla rychlejší než subsidence

a kdy pánev byla zanášena. Můžeme mluvit jen o průměrné rychlosti subsidence, poněvadž klesání bylo často přerušováno dlouhými obdobími klidu, kdy se tvořily uhelné sloje. Za zachování slojí vděčíme tedy intermitentní, průměrně velmi rychlé subsidenci. Ostravské souvrství (Havlena 1982) bylo ještě slabě zvrásněno. Sloj Prokop, odpovídající svrchní polovině namuru A a spodní části namuru B (tedy z hlediska měřeného času přibližně dvojnásobku doby, po kterou bylo ukládáno 3000 m mocné ostravské souvrství), vymezuje ukončení hlavní etapy variské tektogeneze. V této době byly ukončeny vrásové deformace v celém tektogenu – sedimentace se přesunula dále na východ na platformní část variského předhoří, kde terestrické sedimenty svrchního namuru a vestfálu mají již z hlediska měřeného času menší mocnosti a nejsou zvrásněny.

Obr. 21. Schematická mapa proudění v moravské pánvi ve svrchním visé (zóna Go α).

Nejrychlejší tektogenní aktivita nastala ve spodní polovině namuru A, kdy předhlubeň nejrychleji klesala a vyvrásněný tektogen se nejrychleji zvedal. S tektogenní aktivitou je v souladu též značná vulkanická činnost, doložená mocnými vložkami tufitů v ostravském souvrství. Následovala stagnace v době depozice sloje Prokop, která vymezuje kvalitativní skok od období mořských geosynklinálních pánví (depresí) do vytvoření elevace dokončeného tektogenu.